

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
1. Датум и орган који је именовео комисију:		
<p>На седници одржаној 2.4.2021. године Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду именовало је Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације.</p>		
2. Састав комисије у складу са <i>Правилима докторских студија Универзитета у Новом Саду</i> :		
1. Клеменовић Јасмина	редовни професор	Педагогија 3.6.2015.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду		председник комисије
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
2. Лунгулов Биљана	доцент	Педагогија 4.12.2017.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду		члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
3. Анђелковић Александра	ванредни професор	Педагогија, 1.10.2018.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Педагошки факултет у Врању, Универзитет у Нишу		члан
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
4. Милутиновић Јована	редовни професор	Педагогија, 16.11.2017.
презиме и име	звање	ужа научна област и датум избора
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду		ментор
установа у којој је запослен-а		функција у комисији
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ		
1. Име, име једног родитеља, презиме:		
Маја, Миленко, Босанац		

2. Датум рођења, општина, држава:
20.05.1988, Пакрац, Хрватска
3. Назив факултета, назив претходно завршеног нивоа студија и стечени стручни/академски назив:
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду, Мастер академске студије Педагогије – Дипломирани педагог мастер
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија:
2012/2013, докторске студије - Педагогија

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Перспективе развоја и институционализације треће мисије универзитета

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација кандидаткиње Маје Босанац под називом: *Перспективе развоја и институционализације треће мисије универзитета* је обима 391 нумерисане странице и 359 референци литературе. Рад има 11 поглавља, 14 слика, 7 графикона, 83 табеле и 2 прилога. Поред наведеног, дисертација садржи и кључну документацијску информацију (на српском и енглеском језику). Дисертација је уобличена у складу с прописаним стандардима и садржи следећа поглавља:

Кључна документацијска информација (i-ix);

Садржај (2-4 стране);

Резиме (5-8 стране);

Увод (9-16 стране).

Теоријски оквир дисертације је, након Увода, изложен у пет поглавља и више потпоглавља:

- Универзитетске мисије (17-77 стране);
- Утицај савременог друштвеног контекста на циљеве образовања и академску професију (78-129 стране);
- Однос универзитета и окружења у оквиру нове парадигме (130-182 стране);
- Педагошки аспекти треће мисије универзитета (183-247 стране);
- Развој треће мисије универзитета у Републици Србији (248-268 стране).

Методолошки приступ проблему садржи два поглавља и више потпоглавља:

- Методолошки оквир истраживања (269-283 стране);
- Приказ и дискусија резултата (284-339 стране);

Закључна разматрања (340-356 стране);

Литература (357-380 стране);

Прилози (381-391 стране).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У **Уводу** докторске дисертације кандидаткиња је прегледно и систематично приступила теми о трећој мисији универзитета; представила је шири друштвено-економски контекст реформе високошколског образовања, позивајући се на ауторе који проучавају и истражују трећу мисију универзитета. Свеобухватан приступ теми у оквиру уводних разматрања укључује и указивање на бројна контроверзна питања о трећој мисији универзитета, о њеним различитим димензијама - економској и цивилној, као и о односу треће мисије према настави и истраживању као основним академским делатностима. Уводним делом рада кандидаткиња потврђује значај актуелизовања тематике о трећој мисији универзитета, али указује и на чињеницу да до сада у нашој академској заједници не постоје свеобухватна истраживања на ову тему.

У другом поглављу докторске дисертације, **Универзитетске мисије**, кандидаткиња хронолошки представља развој универзитетског образовања. Почетак универзитетског образовања у средњем веку представљен је у оквиру усмерености на доминантну образовну мисију, на наставни рад. Први период транзиције универзитета кандидаткиња представља као прекретницу која је довела до стварања тзв. Хумболтовог универзитета (појава друге генерације универзитета) и овај период је одређен као значајан у циљу указивања на свеобухватне промене универзитета широм света, на промене које су резултирале увођењем истраживања као друге мисије универзитета. Затим, следи тзв. други период транзиције, односно тренутни период у развоју универзитета оквиру којег се јављају и иницијативе за дефинисање тзв. треће генерације универзитета. Овај део дисертације представља значајан допринос у смислу разумевања историјског развоја универзитета, као и појаве одређених мисија управо у одређеним друштвеним и економским условима. Након тога, кандидаткиња детаљније приступа анализи различитих димензија треће мисије универзитета - економској и цивилној, указујући на њихове разлике, али и на одређене заједничке карактеристике.

У трећем поглављу дисертације, **Утицај савременог друштвеног контекста на циљеве образовања**, у оквиру проучавања односа глобализације и образовања кандидаткиња истиче значај разумевања промена у начину на који функционишу универзитети на глобалном нивоу. Кандидаткиња промене доводи у везу и с различитим захтевима за реализацију одређених циљева образовања, при чему посебан значај придаје односу спољашњих и унутрашњих циљева образовања. У овом делу представљене су и значајне филозофске основе образовања у оквиру питања о утицају идеологије на универзитете, о аутономији универзитета, као и о могућностима одређења саме идеје универзитета у контексту савремених универзитета. Уважавајући савремене друштвене утицаје на процес образовања, кандидаткиња указује и на значај проучавања будућности образовања и у том циљу истражује различите могуће сценарије за универзитете будућности. На основу проучене литературе кандидаткиња указује на два смера промена у академској професији који су изазвани спољашњим чиниоцима, а то су, с једне стране предузетничка усмереност универзитетских наставника, а с друге стране, улога универзитетских наставника у промовисању јавног деловања у заједници. Налазе истраживања кандидаткиња поткрепљује подацима из проучене литературе. Посебан допринос овог дела дисертације огледа се у анализирању савремених друштвено-економских утицаја на педагошке аспекте високошколског образовања.

У четвртном поглављу дисертације, у оквиру **Проучавања односа универзитета и окружења у оквиру нове парадигме**, кандидаткиња трећу мисију универзитета доводи у везу с Болоњским процесом и с реформом високог образовања као делу образовне политике са значајним импликацијама на различитим нивоима: макро, мезо и микро нивоу. Значај овог дела дисертације огледа се у разумевању ефеката развоја и институционализације треће мисије универзитета на развојној линији од глобалног према локалном, односно у трагању за одговором на питање како се утицаји на глобалном нивоу преносе на поједине институције.

Пето поглавље дисертације, **Педагошки аспекти треће мисије универзитета**, представља кључни део теоријског дела дисертације јер су две различите димензије - економска и цивилна димензија представљене с конкретним педагошким импликацијама. Импликације економске димензије у оквиру педагошког приступа указују на значај појаве нових модела продукције знања, као и развоја предузетничког образовања, док спровођење цивилне димензије треће мисије универзитета

укључује вредновање волонтеризма, као и спровођење модела учења залагањем у заједници. На крају овог поглавља кандидаткиња указује и на постојање заједничких карактеристика обе димензије.

Шесто поглавље дисертације, **Развој треће мисије универзитета у Републици Србији**, анализира развој високошколског образовања у Републици Србији у целини, и указује на његову друштвено-економску условљеност. Кандидаткиња указује на скроман број домаћих аутора који актуелизују питање треће мисије универзитета. Међутим, без обзира на скроман број претходних истраживања, у оквиру међународног пројекта постављен је оквир за проучавање треће мисије универзитета у Републици Србији, а он укључује три стуба развоја од којих кандидаткиња сваком приступа аналитички и критички. Додатно, кандидаткиња указује на то да развој треће мисије универзитета у Србији представља иницијативе које иду од праксе ка заснивању теорије.

Седмо поглавље дисертације представља увођење у другу већу целину, односно с теоријског се прелази на емпиријски део истраживања. **Методолошки оквир истраживања** конципиран је у складу с важећим стандардима и садржи предмет и проблем истраживања, хипотезе, циљ и задатке истраживања. Прецизно су дефинисане варијабле истраживања, описане су методе и технике, као и инструменти истраживања. У оквиру овог дела дисертације популација и узорак су представљени и табеларно и графички. Описан је и ток истраживања заједно с временским периодом и трајањем целокупног процеса истраживања. У оквиру обраде података наведене су основне статистичке процедуре и поступци за обраду и анализу података.

Осмо поглавље дисертације, **Приказ и дискусија резултата**, представља интерпретацију и резултате реализованог истраживања. Резултати су представљени хронолошки у складу с постављеним хипотезама. У оквиру сваке хипотезе јасно су представљени резултати на основу којих је истакнуто да ли је полазна хипотеза потврђена или није. Сви резултати представљени су у форми табела и графика уз додатна појашњења.

Девето поглавље дисертације представљају **Закључна разматрања** у оквиру којих су свеобухватно представљени резултати како теоријског, тако и емпиријског дела истраживања. Додатно, у закључним разматрањима обухваћене су и сугестије за будућа истраживања, истакнута су и ограничења докторске дисертације. Кандидаткиња у закључним разматрањима врши синтезу укупног рада чиме потврђује да је дисертација написана у складу са образложењем у наведеној пријави.

Десето поглавље дисертације чини коришћена **Литература**.

У једанаестом поглављу, **Прилози**, приказани су инструменти истраживања, за обе групе испитаника.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ:

- **Босанац, М.**, & Милутиновић Ј. (2020). Високошколско образовање из угла концепта теорије људског капитала. *Зборник Одсека за педагогију*, 29, 71-87. <http://zop.ff.uns.ac.rs/index.php/zop/article/view/42/40> (M53)
- **Босанац, М.**, & Милутиновић Ј. (2020). Укљученост универзитета у живот заједнице. У: Л. Радуловић, В. Милин, Б. Љујић (ур.): *Партиципација у образовању педагошки (п)огледи*. (101-108). Београд: Педагошко Друштво Србије, Филозофски факултет Универзитета у Београду Институт за педагогију и андрагогију. (M63)
- Грандић, Р., & **Босанац М.** (2020). Пут развоја од идеје универзитета до појаве мултиверзитета. *Педагогија*, 3, 139-155. (M52)
- Грандић, Р., & **Босанац М.** (2019). Однос предузетничког образовања и пројект методе.

Педагогија, 1-2, 5-20. (M53)

- Грандић, Р., & **Босанац, М.** (2019). Педагошке импликације повезивања високошколског образовања са ширим друштвеним контекстом. У: Д. Павловић Бренеселовић, В. Спасеновић, Ш. Алибабић (ур.): *Образовна политика: у раскораку или складу* (90-96). Београд: Педагошко Друштво Србије, Филозофски факултет Универзитета у Београду Институт за педагогију и андрагогију. (M63)
- **Босанац, М.**, & Грандић Р. (2019). Друштвено одговорно понашање универзитета и предузећа-основне сличности, *Педагогија*, 4, 424-429. (M53)
- Грандић, Р., & **Босанац, М.** (2019). Представљање и анализа треће генерације универзитета. *Васпитање и образовање*, 44(3), 13-27. (M53)
- Grandić, R., & **Bosanaц, M.** (2019). Predstavljanje i analiza modela učenja zalaganjem u zajednici. *Didactica Slovenica*, 34(1), 44-58. (SJR Q4, M51)
- Грандић, Р., & **Босанац М.** (2019). Утицај нове продукције знања на савремене универзитете. *Иновације у настави*, 32(3), 39-50. (M24)
- Грандић, Р., & **Босанац, М.** (2019). Педагошке импликације друштвено релевантног универзитета. *Настава и васпитање*, 68(2), 215-230. (M51)
- Грандић, Р., & **Босанац, М.** (2018). Имплементација учења залагањем у заједници као предлог иновације у складу са стратегијом развоја образовања, *Педагогија*, 73(3) 447-459. (M52)
- Грандић, Р., & **Босанац, М.** (2018). Промене у академској професији и друштвени ангажман универзитетских наставника, *Педагошка стварност*, 64(2), 143-157. (M52)
- Грандић, Р., & **Босанац, М.** (2018). Развој треће мисије универзитета у Србији. *Зборник одсека за педагогију*, 27, 7-27. (M53)

VII ZAKЉUČCI OДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА:

Основни циљ истраживања у дисертацији био је испитивање перцепција универзитетских наставника и сарадника, као и студената Универзитета у Новом Саду о трећој мисији универзитета, првенствено њеној цивилној мисији.

У том оквиру, резултати истраживања и значајан допринос ове докторске дисертације односе се на појашњење терминологије о универзитетским мисијама у контексту продирања глобалне образовне политике у нашу академску заједницу. Ова тематика, иако контроверзна, представља значајну прекретницу за савремене универзитете. Такође, у оквиру теоријског дела истраживања трећа мисија универзитета доведена је у везу с Болоњским процесом и реформом образовања, као и са циљевима образовања чиме је дотакнуто и питање нових улога које се стављају и пред универзитетске наставнике. Промене у академској професији предмет су многих истраживања, међутим кандидаткиња у свом раду проучава искључиво промене које су изазване спољашњим чиниоцима, односно друштвено-економским утицајима.

У оквиру емпиријског дела истраживања коришћен је корелациони метод као најприкладнији у циљу добијања увида у слабо проучену тематику о трећој мисији универзитета. Кандидаткиња у дисертацији посебан значај придаје слабије проученој цивилној димензији треће мисије универзитета коју, према резултатима истраживања, обе групе испитаника (универзитетски наставници и сарадници, студенти) више вреднују у односу на другу, економску димензију треће мисије универзитета, која пак према резултатима истраживања представља најмање значајну мисију универзитета. Највишу средњу вредност добија мисија универзитета да образује студенте за одабрану професију, а потом следи мисија универзитета да образује друштвено одговорне и активне грађане. На трећем месту се налази истраживачка мисија универзитета, док последње место од стране обе групе испитаника припада економској димензији треће мисије универзитета. Такође, значајна је чињеница да обе групе испитаника једнаким редоследом придају значај различитим мисијама универзитета.

Резултати истраживања пружају увид у то шта би универзитетске наставнике највише мотивисало за интеграцију цивилне димензије треће мисије универзитета у наставни и истраживачки рад. На основу података из претходног сличног истраживања у којем је мотив универзитетских наставника за увођење цивилне мисије у наставни и истраживачки рад био заинтересованост студената за такве садржаје, кандидаткиња је укључила и студенте у своје истраживање како би се добио увид и у то како студенти перципирају различите мисије универзитета и улогу наставника на универзитетском нивоу када је реч о овој теми. Резултати истраживања указују на то да би као подстицај за интеграцију цивилне димензије треће мисије универзитета у наставни и истраживачки рад наставнике највише подстакла заинтересованост студената за такве садржаје, затим следи осигурана административна подршка и инфраструктура.

Када је реч о спремности универзитетских наставника и сарадника за промене у свакодневном раду у настави и истраживању добијени резултати указују на високе скорове за спремност и сарадњу. Спољашње мотивисано увођење промена бележи најнижи скор, а лична проактивност наставника је добила највећу оцену.

У оквиру задатка који се односи на испитивање ставова према значају сарадње универзитета с окружењем такође постоји сагласност обе групе испитаника; сарадња с удружењима добија највећу оцену, на другом месту се налазе потребе економије у локалној заједници, а најнижу вредност добија решавање проблема која дефинишу тела локалне самоуправе.

Када је реч о образовним циљевима високо су вредновани сви наведени циљеви (просечна оцена изнад 4 за сваки циљ) што говори у прилог значају вредновања различитих циљева образовања.

У оквиру истраживачког задатка који се односи на утврђивање постојања разлика у ставовима испитаника с обзиром на степен придавања значаја цивилном залагању и деловању за опште добро, обе групе испитаника високо су вредновале веровање да волонтерске и филантропске активности грађана могу да допринесу решавању проблема и потреба заједнице.

Када је реч о придавању значаја различитим друштвеним факторима у подстицању цивилног залагања, обе групе испитаника највећи значај придају улози медија. Одмах затим следи значај образовних институција. Међутим, студенти већи значај придају институцијама нижег нивоа образовања за разлику од наставника и сарадника који управо универзитете стављају на друго место.

<p>VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА:</p> <p>У докторској дисертацији под насловом: Перспективе развоја и институционализације треће мисије универзитета, приликом приказа и тумачења резултата кандидаткиња приступа у складу са методолошким стандардима. Истраживање је засновано на одговарајућим методама и статистичким обрадама података на основу чијих резултата су обликовани и резултати. Свака од хипотеза постављена је јасно у односу на одређене варијабле, па су и резултати конципирани у складу са квантитивним показоцима.</p>
<p>IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p> <p>1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме? Комисија оцењује да је докторска дисертација под насловом: Перспективе развоја и институционализације треће мисије универзитета кандидаткиње Маје Босанац, написана у складу с образложењем наведеним у пријави теме докторске дисертације.</p> <p>2. Да ли дисертација садржи све битне елементе? Дисертација садржи све битне елементе оригиналног научног истраживања.</p> <p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци? Дисертација кандидаткиње Маје Босанац представља свеобухватно истраживање на тему треће мисије универзитета у нашој земљи. Посебан значај представља чињеница да је кандидаткиња успела да теми приступи аналитички и критички, уз уважавање обе димензије - економске и цивилне, при чему је значајну пажњу посветила управо мање проученој цивилној димензији треће мисије универзитета. Дисертација предстаља оригиналан допринос науци јер разјашњава појмовни оквир на тему треће мисије универзитета, указује на њене педагошке аспекте и могућности примене у пракси. Поред наведеног, оригиналан допринос науци, представља и указивање на потенцијалне изазове и ризике које доноси институционализација треће мисије универзитета. У оквиру истраживачког дела дисертације кандидаткиња образлаже перцепције представника академске заједнице, универзитетских наставника и сарадника, као и студената на тему односа универзитета и окружења чиме се ствара база података која може да послужи као полазна основа за наредна истраживања у овој области.</p> <p>4. Који су недостаци дисертације и какав је њихов утицај на резултат истраживања? Комисија оцењује да докторска дисертација кандидаткиње Маје Босанац нема битних недостатака. Ограничења у интерпретацији и генерализацији резултата истраживања односе се на пригодност узорка истраживања и општа ограничења, карактеристична за корелациона истраживања. Ова ограничења су дискутована у раду и узета у обзир приликом интерпретације резултата и извођења закључака.</p>
<p>X ПРЕДЛОГ:</p> <p>На основу наведеног, комисија предлаже:</p> <p>а) да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана; б) да се докторска дисертација врати кандидату на дораду (да се допуни односно измени); в) да се докторска дисертација одбије.</p>

У Новом Саду, 9.4.2021.

1. Проф. др Јасмина Клеменовић, редовни професор
_____, председник

2. Др Биљана Лунгулов, доцент
_____, члан

3. Проф. др Александра Анђелковић, ванредни професор
_____, члан

4. Проф. др Јована Милутиновић, редовни професор
_____, ментор.